

Кадифената ръкавица на купувача

Могат ли потребителите да променят производителите и да определят какво да (не) им се предлага? Опитите в тази насока от последните години показаха, че могат, стига да са организирани.

Кампаниите на "Грийнпийс" срещу международните корпорации, използващи палмово масло от Индонезия, унищожавайки естествения дом на орангутаните, например бяха подписани от милиони хора в целия свят и в отговор гигантът "Юниливър" обеща от 2012 г. да спре изсичането на тропическите гори в страната.

"Нестле" пък се ангажира от 2015 г. да спре изкупуването на палмово масло от там. Примери като тези, разбира се, са рядкост, понеже максимата за търсенето и предлагането е трудно приложима в тези случаи заради почти непредсказуемостта на "брауново движение" на индивидуалните купувачи. Има обаче един много влиятелен купувач на стоки и услуги, който поглъща огромен дял от произведеното в света и в същото време е добре организиран – публичният сектор.

Той несъмнено има силата да моделира предлагането на пазара. Някои държави вече прозряха, че той е и ключ към търсеня зелен икономически преход, и впрегнаха тази сила на потреблението, за да пришпорят екологичните производства и поведение.

Зелените обществени поръчки

Водеща в тази практическа пазарна философия, както и в много други екополитики, е Великобритания. В края на 90-те години на миналия век тя е въвела "зелени обществени поръчки" (green procurement) – минимални екологични стандарти за стоките и услугите, купувани от министерства, агенции и общински администрации, както и в британските мисии по света.

От 2005 г. те вече са задължителни за правителствените институции. Всичко е започнало с офис хартията (по правило тя трябва да е рециклирана или сертифицирана за устойчивост), компютърното оборудване и електроуредите. Първоначално целта на тази политика е била да създаде пазар за рециклирани продукти и намаляване на отпадъците, изпращайки ги обратно на пазара вместо в сметищата.

В момента тя вече се счита за ключов инструмент и в друга важна област, където Великобритания желае да бъде пример за света – намаляването на парниковите емисии, допринасящи за промените в климата.

След като климатолозите на Обединените нации обявиха, че за да се овладее нарастването на средната температура на планетата в рамките на критичните 2 градуса, до средата на настоящия век човечеството трябва да намали с 80% емисиите си спрямо нивото им от 1990 г., Великобритания беше първата (и засега единствената), която се ангажира да гони тази амбициозна цел.

И тъй като публичният сектор на страната харчи над 225 милиарда паунда годишно за външни стоки и услуги (по данни на британското посолство в София – бел. авт.), той е кадифената ръкавица, с която правителството смята да принуди бизнеса да превключи към нисковъглеродно производство и поведение.

Други европейски държави вече също прохождат в тази практика, но в Европа тя все още е пожелателна – засега няма общ европейски регламент за зелените обществени поръчки.

По информация на Европейската комисия публичните власти в 27-те страни - членки на ЕС, харчат около 2 трлн. евро годишно за обществени поръчки, което е приблизително 17% от общия брутен вътрешен продукт на общността. Очевидно е, че ако във всички тези търгове за доставчици и изпълнители се включи и едно зелено сито, отражението върху бизнеса и производствата ще е огромно.

Що е то зелени стоки и услуги?

Моделът на зелените обществени поръчки налага критерии за избор на стоки и услуги, които са с по-малък негативен ефект върху околната среда – да са произведени с минимум "сурови" ресурси (включително енергия и вода), по възможност да включват рециклирани материали, да съдържат минимум токсични съставки, да са максимално трайни, да стават за рециклиране, така че да гарантират възможно най-малък отпадък след употребата им.

Тръгнали от по-простите нужди на институциите във Великобритания, зелените критерии вече са навлезли във всевъзможни форми на обществените поръчки: за строителство на сгради и инфраструктура, доставки на обзавеждане (мебели) и в транспорта.

Според насоките на британското министерство на икономиката и финансите фирмите с "тъмно екологично минало", които са били съдени за нарушения на екологичното законодателство, дори могат да бъдат автоматично изключвани от конкурсите.

Нещо повече, встрани от задължителните минимални стандарти за търговете, британските институции активно промотират екологичното управление и практики по веригата доставчици – производители. От доставчиците се изисква постоянно да подобряват екологичния си профил, намалявайки собствените си емисии или отпадъци – така те гарантират бизнеса на производителите.

В момента във Великобритания действат около задължителни 60 стандарта при поръчките, посочиха от британското посолство в София. Самото посолство от тази година официално въведе стандарти за поръчките в системата си за екологично управление, която действа от 3 години. Те касаят всички поръчки за продукти от хартия, почистващи препарати и уреди, мебели, служебни автомобили, както и електроуреди, използвани в посолството и резиденцията на посланика.

Примерът на Лондон

В британската столица от 2001 г. действа специална инициатива за зелени поръчки – кметският кодекс за зелени поръчки (Mayor's Green Procurement Code). Тя ангажира не само обществените институции, но и частните компании в съревнование по екологична устойчивост.

В момента няколкостотин частни фирми в Лондон също са въвели зелените критерии при избора си на доставчици, на практика елиминирайки неустойчивите. Това е един от инструментите, с които управата на мегаполиса смята да реализира ангажимента, заявен от настоящия кмет Борис Джонсън – Лондон да изпревари Обединеното кралство в климатичните си постижения, намалявайки емисиите си с 60 % до 2025 г.

От 2007 г. досега например фирмите, членуващи в инициативата, са използвали списък от около 700 доставчици на оборудване и материали, изчисляват от кметската администрация. От края на 2007 г. досега те са похарчили общо 742 милиона паунда за зелени поръчки. От кметството изчисляват, че по този начин са били спестени около 80 000 тона въглероден диоксид и над 190 000 тона потенциален отпадък за сметището са били върнати в икономиката.

Де е България?

До момента с екологичния си пример британското посолство в София е "бяла врана". Едва тази година българска институция направи първата зелена обществена поръчка – министерството на околната среда си поръча 8000 пакета рециклирана хартия. По думите на екоминистъра Нона Караджова още една подобна поръчка в момента, касаеща всички министерства, е пред приключване. И засега толкова.
